

Laatbloeier tovert met

door Herman Veenhof

„De Groninger woordenschat is uitgebreid genoeg als het gaat om dingen die concrete zaken aanduiden. Voor stemmingen en gevoelens zijn er veel minder Groningse woorden. Dat wijst er toch op dat Groningers wat meer gesloten zijn dan Westerlingen, al moet je dat niet overdrijven. In ieder geval is schrijven in het Gronings door dat gegeven een uitdaging.” Kees Visscher publiceerde onlangs onder de titel 'Zo dag en deur' de 'vertelstertjes' die hij iedere woensdag voor Radio Noord houdt. Het zijn stuk voor stuk juweeltjes; kleine observaties van het dagelijks leven. Reden te over om aan het begin van een kleine rondgang in de Groninger cultuur deze Veendammer eens op te zoeken.

„Veel schrijvers uit Groningen komen uit de Veenkoloniën of van het Hoge Land. Ik weet niet waardoor dat komt. Zeker is wel dat het Gronings daar een beetje is 'vernederlandst' door de invloed van scheepsbouw en industrie. Het Hogelandster taalgebruik is voor een buitenstaander moeilijker te volgen dan dat van de Veenkoloniën. Maar eigenlijk verschilt de taal in heel Nederland van dorp tot dorp. Zo bijzonder is dat.”

Kees Visscher wordt betiteld als de Groninger Carmiggelt. En de boeken van de onlangs overleden Amsterdamse Kronkel staan bij hem naast Bomans in de kast. Visscher vindt Carmiggelt wel veel meer meester van het woord en hij had het voordeel Nederlands als taal te gebruiken. „Kwalitatief zou ik mijn werk niet graag met Carmiggelt vergelijken. En het Gronings leent zich niet voor virtuoos taalgebruik”. Carmiggelt werd in zijn laatste jaren soms erg wrang en cynisch. Visschers verhaaltjes, die gemaakt zijn om in 6 minuten door de ether te worden verspreid, zijn speelser. „Er zitten twee lagen in. Het verhaaltje op zich moet altijd een gebeurtenis bevatten met een duidelijke pointe, de grap als je het wilt. Aan de andere kant zit er een weemoedige dimensie aan die soms wel wat bitter is.”

Bloknoot

Kees Visscher is nu 57. Zijn jeugd bracht hij door in Hoogezand. Hij was kind in een eenvoudig arbeidersgezin. Schrijven werd niet gestimuleerd. „We hadden een bloknoot voor de brieven maar diezat achter slot en grendel. Ik lag op mijn buik op de kokosmat en schreef verhaaltjes op flappen van vermicellidoren en de witte randen van de krant. Mijn vader vond dat maar

niks. Die had liever dat ik altijd buiten speelde.

Na de HBS trad Visscher in dienst bij de firma W.A. Scholten (later als Koninklijke Scholten-Honig in het aardappelmeelconcern Avebe opgenomen). Daar werkt hij nu veertig jaar. Na het door avondstudies behalen van 'chemische diploma's' is hij nu hoofd van de afdeling Slaes Promotion waar onder meer technische produktiebrochures en artikelen worden gemaakt voor buitenlandse vakbladen. Kees Visscher begon pas in 1970 met serieuze verhalen in het Nederlands.

Visscher publiceerde in Maastaf, het Belgsiche blad Argus en Avenue Literair. Na tien jaar begon ook het schrijven in het Gronings hem te boeien. Zijn eerste verhaal in de streektaal werd gepubliceerd in het Groninger Maandblad ('toen ik er net in stond, ging het blad op de fles', lacht de schrijver). In 1985 werden er Groninger verhalen gebundeld in 'Appels in 't paark'. Hij schreef in Groninger bladen als Krödde, Toal en Taiken (het blad van de Stichting Het Grunneger Bouk). Het jaar daarop kreeg hij de literaire prijs van die stichting. Tijdens het Mollebonefestival werd hij 'ontdekt' door Wim Ramaker en Kirsten Klijnsma van Radio Noord. Die vroegen Visscher, die zijn eigen verhalen uitermate boeiend voordraagt, om er wekelijks een voor de radio voor te lezen.

Visscher begon toen serieus aan het Gronings. Het gaat hem nu niet licht af want zelfs het meest simpele verhaal moet echt worden geconcipieerd. „Soms is het moeilijk. Gronings heeft bijvoorbeeld geen woord voor 'vrolijk'. 'Monter' zit er net naast, 'bliede' ook. Ik zat soms tijden te prakkizeren.” Visscher maakt geen neologismen; wel

haalde hij 'grappige' ouderwetse Groningse woorden uit het stof.

'Kamphuis'

Visschers verhaaltjes zijn vertederend en heel geestig. De ik-figuur is getrouwd met Liesbet, eigenlijk ook met de hond Jasper en woont in een gefingeerde wijk van Veendam met gefingeerde omwonenden: het echtpaar Lucas en Dina Zwaneveld, slachtoffer van de STER-reclame die allerlei modes in Groningen brengt. Lucas is een verzekeringsagent die door joggen, diëten en (dure) kruidenthee van zijn zwaarlijvigheid af probeert te komen. Als er een pondje af is,

rol k mien sloapzakkie uut onder n boom en goa onder zaail. Aanderendaogs weer vroug op, d'haile dag rieden, sloapzakki uutrollen, sloapen. Aanderdaagsmörgens weer vroug achter t stuur, de haile dag rieden en pas tegen d'aovend van dij daarde dag bin ik aan de grens van mien laand. „Man, proat mie der nait van, zo'n auto heb ik ook had”, zee de Grunneger. „Moar ik heb hom gaauw votdoan.”

Eerst veraanderde Gradus zien gezicht nait, mor noa n volle menuut brook toch de zonne deur. „He, he, he” laagde hai „k heb hom. Da's ja vermoakelk.

Groninger cultuur is meer dan folklore



moet daar een pilsje op worden gedronken. Maar wat-ie ook doet, hij blijft 'honderdnegentig'. Dina is zeer nieuwsgierig maar lijkt niet begiftigd met een al te grote intelligentie.

Gradus Kamphuis is een lange steile ambtenaar die erg bedachtzaam en onhandig is. Hij moet op een gegeven moment een leuke voordracht in 't openbaar houden en is bloedzenuwachtig. De ik-figuur raadt hem aan moppen te tappen. De dan volgende scene is weergaloos. Gradus: „As ik nou wat humor in dialekt dee. Nait te roeg vanzulf. Gewoon beschoafd en fesoundelk hamusement. Mor ik wait niks!” Hij krijgt zijn moppen op een papiertje van de ik-figuur: „n Grunneger boer het zien bruier uut Canada op bezuik dij ook boer is. „Houveul laand hest nou aigenlieks”. „Vieftig bunder”, zegt de Grunneger. „In Canada”, zegt zien bruier „doar stap ik smörgens in mien auto en rie d'haile dag deur. Soavends

En toch ook aigenlieks weer n beetje onwoarschienlek. Men kin zok ja sikkom nait veurstellen dat ze in Canada nog in zokse olle seupele auto's rieden.” Ik zag in dak veur Gradus zien optreden wat aans bedenken mos.’

Visscher maakt de Groningers niet belachelijk, hij tekent ze in hun goethartigheid en koppigheid tegelijk. Zoals het oudere echtpaar (slemielig mannetje en bazige echtgenote) dat voor het eerst bij de Chinees gaat eten. Het van een familielid gekregen papiertje met wat ze moeten bestellen, is kwijt en de ik-figuur helpt manlie van 'baby ping pong' op 'babi panggang' te komen. De vrouw lust het niet en kijkt bij de ik-figuur op het bord: „Dij gele boudele, is dat ook van dij babbie?”, vruig de vrauw wantrouweg’.

Maar ja, er is voor betaald en dus moet de man beide porties opeten en ook de hele karaf wijn opdrieken die hij er in een vlaag van romantiek bij had besteld.

Kees Visscher de taal



Kees Visscher met zijn hond Jasper.

Dat lukt best: na het oplepelen van de sambal klokt hij de glazen in snelle sequentie achterover. En dan naar huis, zegt moeders 'Dat k mie wat eerappels opbakken ken. K heb honger as een peerd'. Bij de deur durft de man eindelijk, al wat soezelig van de drank, van zich af te bijten: „Zel k die ais wat vertellen. Aan die is ook nooit niks aan, aan die.” Vervolgens gaan ze door de klapdeurtjes af.

Gele strik

De kolder in het boekje krijgt een milde ondertoon door de intense subtiliteit waarmee een tafereeltje bij de kapper wordt neergezet. Een man is door zijn vrouw verlaten voor een jonge vent, maar na een jaar belt ze hem op of hij weer bij haar komt. Hij koopt in Stad nieuwe kleren en laat zich iets misplaatst moderns aansmeren. Zij agrarische polsen steken onbeholpen uit een snel pak en zijn roodbruine buitenleven-nek wordt omspannen door een gele zijden strik. Hij drinkt zich een beetje moed in en gaat nog even naar de kapper; hij wil een permanent. En dan wordt hij voorzichtig naar een blauwe stropdas en 'kort gekte' geleid door een kapstertje dat precies begrijpt wat er aan de hand is. Hai kwam in 't ende en rekende met heur of. „En dit is veur die”, zee e en gaf heur n tientje „want doe bist een laif wicht”. „Nait altied”, zee ze en gaf hom zn tientje weerom. „Hiernoast is n bloumewinkel. Tien rooie rozen veur n tientje. n Koartje der aan, dat zel ze oarde vinden. En din noar hus, twij koppen swaarde kovvie en nog n uurtje plat.”

Vervolgens gaat de ik-figuur zitten met 'ja, zo gaat het tegenwoordig vaak in de wereld'. „k Wait de ales van” zee t wichtje. In de spaigel zag k heur stille ogen. Ik heb mor niks weer zegd.”

Avebe

De verhaaltjes zijn erg beeldend en lijken qua structuur wel wat op Jan Jans en de Kinderen. Elk stukje is een korte televisiefilm in de trant van Kees Brusse waard. Maar die is het Gronings niet machtig. En het idee is ook te kostbaar voor de immer zieltoegende lokale Groninger kabeltelevisie.

Daarom moet het boekje voldoende zijn. Het is uitgebracht door Het Grunneger Bouk en Mollebone Literair. De tweede druk is al bijna op de markt. Het leuke is dat de subtiele tekeningen van Sis Materek en Mollebone Literair die door Klaas Staal wordt beheerd, met wie we volgende week gaan praten. Zij zijn collega's of ex-collega's van Visscher op de verkoopafdeling van Avebe voort. Dat bedrijf produceert dus niet alleen aardappelmeel maar ook nog puur cultuur.

Kees Visscher gaat voorlopig door en is nu al de trepleister van menige verenigingsavond in de regio. De hond Jasper, die een rol speelt in veel verhaaltjes, vindt dat goed, mits hij maar wel afdoende wordt uitgelaten.